

**Voldtekt og mørk maskulinitet:
Diskurser om innvandrer mannen i media og
rettssystemet**

Anne Bitsch, Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (UiO)
forskningsseminar

Litteraturhuset den 11. desember 2012

Program

1. Fakta om likestilling og voldtekt
2. Problemstilling, metode og teoretiske perspektiver
3. Presentasjon av caser fra prosjektet *The Geography of Rape. A Comparative Study of Gender Equality and the Legal Status of Rape in Norway and the U.S*
  - Dom fra Oslo tingrett og intervju med jurymedlem
4. Tiltalte-strategier
5. Oppsummering og spørsmål

Likestilling i Norge

- * Rangert høyest på FNs indeks for menneskelig utvikling (HDI) 9 ganger, nesten uavbrutt siden 1999
- * Veksler mellom 1., 2. og 3. plass på Global Gender Gap-indeksen til Verdens økonomiske forum siden 2006
- * Trepartsmodellen og rause velferdsordninger som gjør det mulig å kombinere arbeids- og familieliv.
  - * Endring av kjønnsroller gjennom politiske/statlige tiltak (eks: fedrekvote)
- * Omfordeling av makt i næringslivet gjennom styrekvotering i børsnoterte statsaksjeselskaper og allmenaksjeselskaper
  - * Relativt høy andel av kvinner i politikk og medieposisjoner
- * Sterkt sivilsamfunn har satt viktige kjønnspolitiske spørsmål på agendaen og presset frem politisk og samfunnsmessig endring (både kvinne- og fagbevegelsen, og krisesenterbevegelsen spesielt når det gjelder vold i nære relasjoner og voldtekt)

MEN ...

Voldtekt i Norge

- * De fleste ofre for voldtekt anmelder aldri (cirka 10 %), og mange venter for lenge med å oppsøke hjelp. Voldtekt er et alvorlig helseproblem. Senskader inkluderer PTSD, skamproblematikk, søvnvansker, muskelplager, tilknytningsskader, konsentrasjonsproblemer og andre psykosomatiske uttrykk (Nesvold 2010; Voldtektsutvalget 2008)
- * Oslo-undersøkelsen: 16% av kvinner og 2% av menn har blitt truet eller tvunget til sex, voldtatt eller forsøkt voldtatt minst én gang etter fylte 16 år (Pape & Stefansen 2004). Det svarer til 8.000-16.000 voldtekter og voldtektsforsøk per år nasjonalt (Voldtektsutvalget 2008)
- * 84% av alle voldtektsanmeldelser henlegges. Hver tredje sak som kommer til behandling i domstolene ender med frifinnelse (Riksadvokaten 2007). Seksualforbrytelser er blant de sakstypene med lavest oppklaringsprosent sammenlignet med økonomisk og narkotikakriminalitet. Seksualforbrytelser har også lang saksbehandlingstid sammenlignet med både gjennomsnittet og det offisielle målet på 120 dager (kommenterte STRASAK-tall, første halvår 2012, Politidirektoratet).
- * Blant dem som begår overfallsvoldtekt er minoritetsnordmenn overrepresentert. De fleste voldtekter begås av majoritetsnordmenn der ofrene og overgriperne kjenner hverandre litt eller mye (ekteskap/partner/eks-partner-voldtekt, festvoldtekt, sovevoldtekt, misbruk av stilling). Voldtekt med ukjent gjerningsperson på offentlig sted utgjør 15% av saksmassen i OPD (Oslo Politidistrikt 2012, side 59).
- * Det er lite forskning på hvem overgriperne er. Tema er underkommunisert og til dels tabubelagt og myteomspunnet. Blant anmeldte voldtekter vet vi at risikoen for å begå overgrep er knyttet til alder, rus, arbeidslivstilknytning og kriminell løpebane (Oslo Politidistrikt 2012, side 62-71).

Problemstillingen

Hvordan har det seg at vi ikke er kommet lenger i bekjempelsen og forståelsen av voldtekt i et av verdens mest likestilte land?

Metoden

- * Intervjuer med rettens aktører
(aktorer, forsvarere, jurymedlemmer, fagdommere)
- * Deltagende observasjon i norske rettssaler
(har til d.d. observert 15 rettssaker fordelt på fire lagdommer)
- * Tekstanalyse av forarbeider til revisjon av straffeloven, dommer og Høyesterettspraksis

Teoretiske perspektiver (I)

“The theoretical concept of nation as “imagined communities” refers to those symbols and markers that people identify with, regardless of the inequality and exploitation that may prevail in each nation.”

(Benedict Anderson (1983): *Imagined Communities*, page 7)

Teoretiske perspektiver (II)

“[...] nationalism has been problematic from the vantage point of those within the nation who share least in elite privilege and political representation, especially those whose identity is at odds with the projected image of homogenous national identity.”

V. Spike Peterson (1999):
“Sexing Political Identities/Nationalism as
Heterosexism”

i

International Feminist Journal of Politics, 1:1 June 1999, 34–65

Kjønn og nasjonsbygging

Kvinnen som nasjonens eiendom

“Hadde jeg vært politiker ville jeg kjempet for at voldtektsforbrytere av utenlandsk opprinnelse skulle miste retten til å oppholde seg i Norge. Vi skal hjelpe mennesker i nød, men ikke godta at de voldtar kvinnene våre. Om slikt skjer bør beskyttelsen opphøre. Vi bør kunne stille krav til våre nye landsmenn.”

Psykolog Kristin Spitzknogle til God Kveld Norge (4. april 2011)

Voldtektsmannen som nasjonens pariakaste (romlig-temporal segregering)

”Disse mennene er fremmedelementer i vårt samfunn og i vår tid. Mentalt hører til en periode i historien hvor mennesket ikke kunne skilles mye fra dyrene. Rett og moral er den største forskjellen mellom dyr og mennesker.”

SV-politiker Akhtar Chaudry i Dagsavisen (24. april 2011).

Case: Evija

”Tiltalte kom til Norge etter en oppvekst i en annen kultur. [...] Uansett bryter tiltaltes opptreden så bastant med de holdninger som legges til grunn i Norge at tiltalte umulig kan ha trodd at hans opptreden lå innenfor det akseptable. Det skal under alle omstendigheter forventes av ham at han innretter seg etter de verdier som gjelder i det samfunnet han tilflytter.”

(dommen fra tingretten)

Nasjonalt selvbilde: Det er bare “den mørke fremmede” som voldtar

Det som gjorde sterkest inntrykk var nok kulturforskjellene. Det er jo helt på siden av det vi er vant til her. De holdningene der hører hjemme i vikingetida. Han [tiltalte] fremsto som en skikkelig machodust.

Du mener at den typen holdninger er spesielle for menn i minoritetsmiljøene?

Ja. Dette er jo holdninger som minner om vikingtiden. Hele æresbegrepet er borte blant nordmenn i dag.

Du mener ikke at norske menn tvinger konene sine til sex?

Nei.

Nei?

Nei.

”Karl” (jurymedlem), sitert i *Bak lukkede dører. En bok om voldtekt* (Bitsch & Kruse 2012:171-172)

Voldtektsmyte: “Ikke overfallsvoldtekt? Ikke voldtekt.”

Ikke at det er greit, men det er jo litt annerledes hvis man for eksempel ikke har hatt sex på et halvt år. Kanskje har man vært på fest og kona har flørtet med en annen mann hele kvelden, og så kommer man hjem og så blir det ikke noe på deg ... Man blir desperat av sånt ... Eller kanskje pleier man å ha sex hver lørdag, og så vil hun plutselig ikke.

Mener du at det finnes formildende omstendigheter da?

Vel, vi godtar jo ikke utroskap da. Jeg mener at man har en ekteskapelig forpliktelse til å tilfredsstille sin partner seksuelt.

Akkurat.

Kvinner kan ha overtaket i det seksuelle spillet. De har makt.

Hvordan da?

Ja, noen er jo rett og slett luremus, da.

Så i forhold til andre voldtekter, synes du at noen er verre enn andre?

Det jævligste med voldtekt er jo volden. Det er nok verre å bli overfalt av en vilt fremmed fyr i en park.

Verre enn å leve i et mishandlingsforhold i ti år, mener du?

Nei altså, ikke verre, men annerledes i hvert fall.

”Karl” (jury medlem), sitert i *Bak lukkede dører. En bok om voldtekt* (Bitsch & Kruse 2012:173-174)

Tiltalte-strategier I (minoritetsnordmenn)

Milo: “Jeg er muslim light, jeg. Jeg har gitt henne all den friheten hun kunne ønske seg...” (side 168)

Tahir: “Jeg sverger på Koranen...” (side 32)

Vincentas: “Jeg har aldri hatt sex med henne.” (s. 179)

Tiltalte-strategier II (majoritetsnorsmenn)

“Jeg forsto ikke at hun ikke ville ...”

“Det var frivillig. Hun lyver.”

“Hun sa ikke nei.”

“Jeg har respekt for kvinner og har hatt kjærester.”

“Det var bare den ene gangen. Vær så snill!”

Oppsummering

- * "De andres voldtekter" => gruppehandling, forlengelse av minoritetsnordmannens kultur
- * Majoritetsnordmenns voldtekter => individhandling, brudd med likestillingsnasjonens kultur
- * Å bli anerkjent som offer kan tolkes som å få tildelt symbolsk medlemskap av nasjonen: "Loven omfatter deg, din erfaring hører til."
- * Å få sin sak henlagt av politiet eller bli utsatt for institusjonell diskriminering av domstolen kan tolkes som en ekskludering fra nasjonen. "Din erfaring av vold hører ikke til. I følge norske moralske normer og rettslige beviskrav anerkjenner vi ikke saken din."

ANNE BITSCH OG ANJA EMILIE KRUSE

EN BOK OM VOLDTEKT

CAPPELEN DAMM